

Миллий Илмий Жўрнал

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1998 йил, 5 май

12 (142) - сон

Бу республика президентининг сўзлари. Назаримда II-сессияда жаранлаган ёрқин, лўнда, ёмби сўзлардан бири. Уни қабул қилинган қонулар қаторида шу сессиянинг кашфиёти дейиш мумкин.

ди, соғлом ҳаракатлардан юз ўтиради. Ҳолбуки сажда ва имондан мурод — салимлик, мусаффолик, олам билан уйғулик, Яратувчи билан уйғулик, қалбнинг муттасил ҳаловат касб этмоғидир.

майдиған, банд билан худо уртасига чоғ ташлайдиган йўл. Биродарларнинг қонларини неча йиллардан бери тўкаётганлар худони ўйлайдиларми?

чақмоқларини чақнатиб, чатнатиб, жонлантириб турди. Ва кўк равоқ остидаги шу салобатли анжуман ўз тарихининг янги сатрларини ёзди.

... Президент экстремизм ҳақида жуда чуқур ташвишга тўлиб фикрлар экан, нима учун пайдо бўляпти, бунинг негизи қаерда? — деган саволни анжуман орқали Ўзбекистон халқига мурожаат эди.

ВАТАН, АЁЛ, ОСМОН — СИЗНИ СЕВАМАН

Инсонни яратиб, Аллоҳ юрагига хайрат уруғини қадаси, у ёрғун дунёга келгач, кўм-кўк осмонга, даракларга боқиб ҳажжонланаверар экан; сувоғи кўчган пахта деворни, йўлдағи ойнинг аксини кўриб ҳам, қора-қура қизчаларнинг жамалак сочлари-у, шамол ҳилпиратган этакларига қараб ҳам хайратланаверар экан.

ЭНГ КАТТА КҮЧ БУ — СОҒЛОМ ЭЪТИҚОД

ловатин ато этгани учун ҳам мислсиз буюқдир. Шундай ҳаловатга фақат ва фақат соғлом эътиқод ва соғлом имон билан етишмоқ мумкин.

ато этди. Аллоҳ тўғри йўлдан борувчилар ва имон эгаларига яна бир идеал бахш этди. Тўғри йўлдан борувчилар доруссаломга эришадилар. Доруссаломда умргузаронлик қиладилар. Худо ўз

да кўп кишиларни ўз қомига тортиши мумкин. Мутаассиблик — экстремизм ҳаддидан охишдир. Ҳаддан ошганларни эса Худо ҳеч қачон ёқтирмаз. Улар чалганлардир.

Динларга эътиқод қилиш — қилмаслик эркинлиги — демократиянинг энг гўзал эркинликларидан. Бунда таъиник, зўравонлик, эътиқод қилувчинини ёки эътиқод қилмагучини масхарахлаш, камситиш, кулгига қўйиш мутлақо ахлоқсизлик қабил баҳоланади.

муқаддас китобда инсонга ҳади этган тинчлик, эмилик масканларини доруссалом деб атади. Сен тўғри йўлдан борсанг, имондан адламсанг, доруссаломга етсан деб ваъда қилди.

Энг кучли эътиқод, соғлом эътиқод дейилганда, бу ёмби ҳикматнинг остида ана шуларни ўқиб ва англаш табиийдир.

ФАРЗАНДИГИЗ УЧУН ДАРСЛИК СОТИБ ОЛАДИГИЗМИ?

Ўзбекистон Республикаси Вазири Мақдасининг «Узбекистон таълим тизимининг дарслик ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида»ги қарорига мувофиқ, шу йил 1 сентябрдан бошлаб умумтаълим мактаблари, академик лицейлар, касб-хунар коллежлари ўқувчиларини дарслик билан таъминлашнинг пуллик шакли жорий этилди.

Инсонни яратиб, Аллоҳ юрагига хайрат уруғини қадаси, у ёрғун дунёга келгач, кўм-кўк осмонга, даракларга боқиб ҳажжонланаверар экан; сувоғи кўчган пахта деворни, йўлдағи ойнинг аксини кўриб ҳам, қора-қура қизчаларнинг жамалак сочлари-у, шамол ҳилпиратган этакларига қараб ҳам хайратланаверар экан.

Инсонни яратиб, Аллоҳ юрагига хайрат уруғини қадаси, у ёрғун дунёга келгач, кўм-кўк осмонга, даракларга боқиб ҳажжонланаверар экан; сувоғи кўчган пахта деворни, йўлдағи ойнинг аксини кўриб ҳам, қора-қура қизчаларнинг жамалак сочлари-у, шамол ҳилпиратган этакларига қараб ҳам хайратланаверар экан.

УШЛАНГ, ТОМОШАБИН ҚОЧАЯПТИ!

ФАРМОН БАҲОНАСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР

Президентимизнинг «Ўзбекистон театр санъатини ривожлантириш тўғрисида»ги Фармони ўз вақтида эълон қилинди. Таъиниқ очини, республика театрларининг аҳоли ҳар томонлама қайта қўриб чиқиш, тарқатишга тўлиқ қўлдан олиш сир эмас. Фармонда «Театр санъатини ҳар томонлама ривожлантириш, моддий-техника негизини янада мустаҳкамлаш, маънавий-маърифий ислохотларда театр арбобларининг фаол иштирокини таъминлаш, миллий ва умумбашарий қадриятларни таранум этувчи бадиий баркамол санъат арсларини яратиб, долзарб вафалар белгилаш» деган қатъий саволга жавоб тоғилгани йўқ.

ил-елли спектакллари қўриш мажбурий эди. Агар театр келмасангиз, стипендиядан жудо бўлардингиз ёки бериб қолган баҳо оломасдингиз. Аслида томошабинни театрга ҳар қачон мажбурият олиб келиши мумкин эмас. Мажбурият билан томошабин меҳрини қозониб бўлмайди. Ҳар инсон-иҳтиёри билан театрларнинг қонли қанчаларини қўриши мумкин. Бундан ташқари, театрларнинг қонли қанчаларини қўриши мумкин. Бундан ташқари, театрларнинг қонли қанчаларини қўриши мумкин.

либ кетди. Улар театри дегирди унутиб қўйишга ўрғайди. Иккинчидан, режиссёрлар ҳам анчагина енгил-елли йўлга ўтиб олишди. Бир гуруҳи ўзи асар ёзиб, ўзи сценариолайиш, ўзи режиссёрлик қилиш, ўзи режиссёрлик қилиш, ўзи режиссёрлик қилиш, ўзи режиссёрлик қилиш.

«Шаҳарлар боқийдир, умр ўткинчи. Дарёлар собидир, сувлар кўчкнчи...» Дарвоқе, шоир сатрларида оламча маъно ва мазмун бор.

Аслида инсон умри ҳам оқиб турган азим дарё. Дарёнинг сойиғили унинг бағога, табиятига, кишиларга қилинган нафси билан ўзгаради. Инсон умрининг мазмуни эса Она-ватанга, халққа, миллатга садоқат билан хизмат қилиш даражаси орқали белгиланади.

Шу кунларда Тошкент давлат консерваторияси катта залининг бир зум ҳам бўлиб вақти йўқ. Бу ерда тоғ соқ олтидан қўқиб жажон ва ўзбек музикаси садолари тинмай янграйди.

тимизда халқаро андозаларга мос келадиган ўқув юртлирини барпо этишга шахсан бош-қош бўлди.

1995 йилда Республика Президенти ҳузурида Давлат ва жаҳият қурилиш Академиясининг барпо этилиши маънавий ҳаётига улкан ҳақиқат эмас. У янги тафаккур шаклландирган, ўзгариш маросимидир. Президентимиз иштирок этиб, бу нуфузли ўқув масканининг мақсад ва вазифалари ҳақида сермазун нўқ сўзлаганди. Бу кун Академиянинг биринчи тингловчилари хотирасида энг муборак кун бўлиб қолди. Мухтарам Ис-

мом Абдуғаниевич ўз нутқида жумладан шундай деганди: «Академия — бу оддий ўқув юрти, кадрлар, ҳаттоки, раҳбар кадрлар тайёрлайдиган билим даргоҳи эмас. У янги тафаккур шаклландирган, ўзгариш маросимидир. Президентимиз иштирок этиб, бу нуфузли ўқув масканининг мақсад ва вазифалари ҳақида сермазун нўқ сўзлаганди. Бу кун Академиянинг биринчи тингловчилари хотирасида энг муборак кун бўлиб қолди. Мухтарам Ис-

БИЗ СУВ ИЧГАН ДАРЁЛАР

лом Абдуғаниевич ўз нутқида жумладан шундай деганди: «Академия — бу оддий ўқув юрти, кадрлар, ҳаттоки, раҳбар кадрлар тайёрлайдиган билим даргоҳи эмас. У янги тафаккур шаклландирган, ўзгариш маросимидир. Президентимиз иштирок этиб, бу нуфузли ўқув масканининг мақсад ва вазифалари ҳақида сермазун нўқ сўзлаганди. Бу кун Академиянинг биринчи тингловчилари хотирасида энг муборак кун бўлиб қолди. Мухтарам Ис-

мадмаган, эшитмаган киши қамдан-қам бўлса керак. Заҳматқаш устозимизнинг тарихий шахслар ҳақида еган улмас мақолалари маънавий ҳаётига улкан ҳазина бўлиб қўшилди. Наҳиддин Комилловнинг таржима назарияси, ислом маданияти ҳақидаги илмий тадқиқотлари алоҳида бир мавзу. Биз Наҳиддин ақони нафақат китоблари, билан балки у кишининг аудиторияларда ўқиган сермазун лекциялари, улғувор ва салобатли сўзлари орқали кашф этганмиз.

Ушбу мўътабар даргоҳи битирганимизга икки йил бўлди. Утган икки йил мубоинида азиз устозларимиз — сиеатсунолик фанлари доктори Имомназаров, филология фанлари номзоди, доцент Шухрат Ризаев ва бошқалардан давлат сиеатси, маънавият ва маърифат бўйича олган сабоқларимиз бизга озоқлик ва ҳуррият, имон ва эътиқоднинг нақадар улғу тушунича эканлигини аналганди.

МУЗИКАНИНГ РАНГИ БҮЛАДИМИ?

Шу кунларда Тошкент давлат консерваторияси катта залининг бир зум ҳам бўлиб вақти йўқ. Бу ерда тоғ соқ олтидан қўқиб жажон ва ўзбек музикаси садолари тинмай янграйди.

сув қуйгандек жўмб қолди. Мана, камер музика ансамбли раҳбари ва дирижёри Ўзбекистонда хизмат қурсатган артист Аминжон Сафоов ишора қилди. Ва оламин ўз гузал оҳанглига қамраб музика янгради. Суннат чинди! Превал ва Голтерман асарларини чинкам муъжиза яратди. У худди шу тоба ўзи чапабган виолончелар, ўзи ижро этётган фозеолти асарга айланб кетди. Мен Доинёр, Айна ва Суннатни тинглаб музиканинг ранги бўлармикин? — деб ўйлардим. Агар музиканинг ранги бўлса, у албатта, дурдона ва олмос рангига бўларди деган хулосага келдим. Ўзбек номдаги музика мактаби торли асаблар бўлимининг мудирини санъаткор Озод АКБАРОВ шундай дейди:

«Утган йили бўлиб Уттан «Самъат гуначалари» танловида ўқувчиларимиз Шухрат Иброҳимов ва Доинёр Зурфаров соғиндор бўлдилар. Шу кунларда улар Ўзбекистон ТВ ва радиоси орқали мунтазам концертлар беришмоқда. 1997 йилда Исенқулда бўлган 1 бутун дунё «Синф устаси» анжуманида ўқувчиларимиз дипломлар билан тақдирландилар. Шу ерда бўлиб утган халқаро фестивалда муваффақият билан қатнашдилар. «Ўзбекистон солистарини» камер оркестри билан биргаликда Халқлар дўстлиги саройидан катта концертда чиқиб зўр олқашларга сазовор бўлдилар. Жуда ҳам талантли болаларимиз бор. Уларни тарбиялашда барча устозлар ва айниқса, жонқуир, меҳнатқаш, фидокор концертмейстер Гулжаҳон Ҳасановнинг хиссаси бебаҳодир.

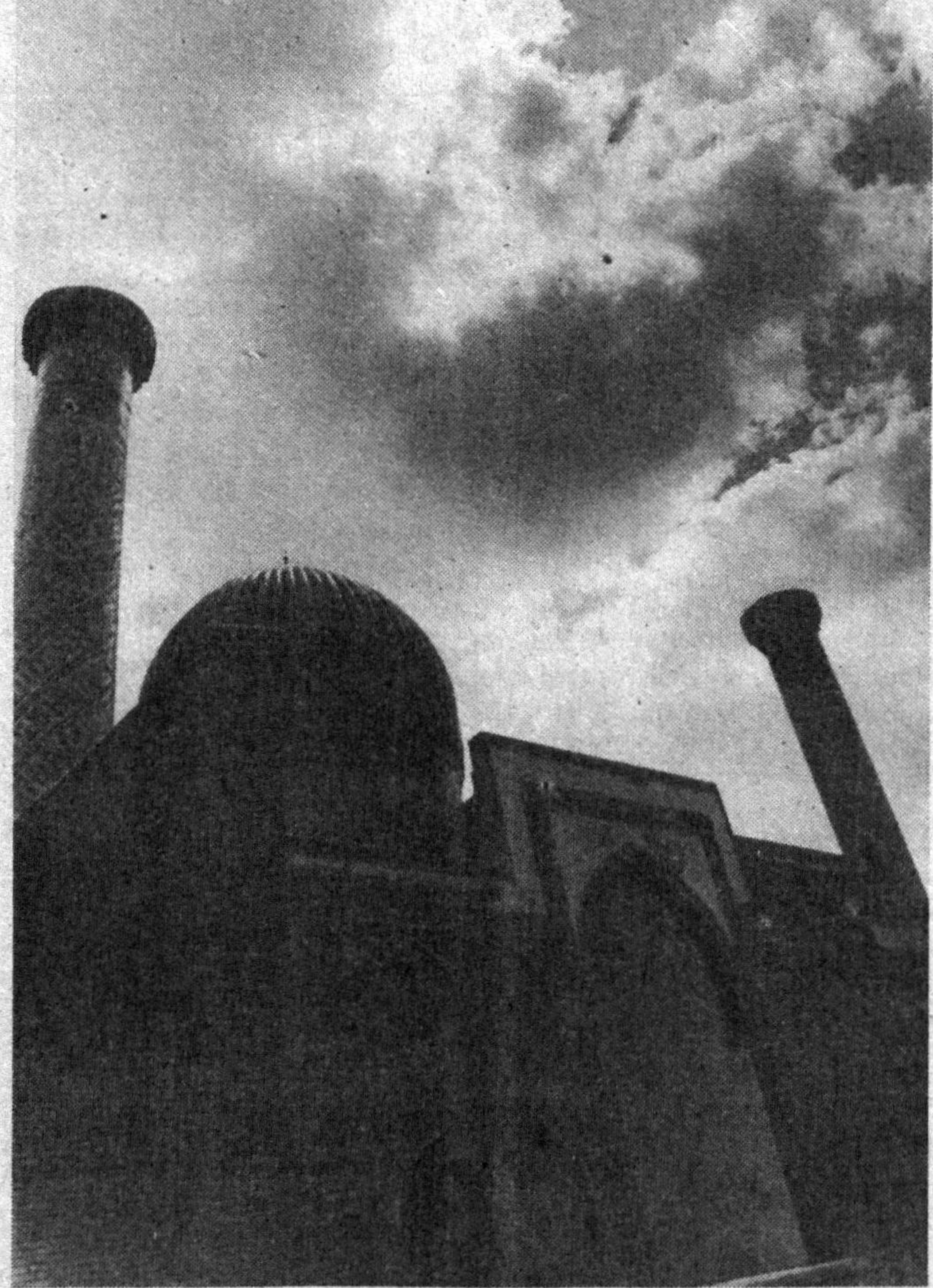
ТАЪЛИМ

Профессор БЛАНКОФФ:
ЎЗБЕКИСТОННИНГ АҚЛАИ СИЁСАТИ
Брюссел хур университетининг икки профессори билан суҳбат

Машҳур Брюссел хур университети асосан Европа мамлакатлари учун юксак ма-лакали мутахассисларни тайёрла-са, у ерда бошқа қитъалардан келган талабалар ҳам таълим олади. Универси-тет аввал француз тилини ўр-ганишга ердам беради. Сунг-ра ўқишни талаба сифатида давом эттиришни истоганлар-нинг барчасини синов, им-тиҳонсиз қабул этади, бир йил утга, тест курсатмала-рита қараб талабаларни сара-лаб олади. Ёшлар билан у-тозларнинг муносабати уз-вий, самийи ва самарали бу-лишини кўзлаб талбирлар кўзлайди. Талабалар билан халқро тизимга уланган ком-пютерларга эга кутубхонада, аудиторияларда (уларнинг ак-сарияти кичик гуруҳларга му-жалланган), спорт ком-плексида учрашди. Сунг ма-гистратурада талдиқот усти-да иш олиб бораётган Ау-рэлиянинг илмий концепция-лари билан танишди. Бироз му-нозара ҳам бўлди. Бундай икки-уч суҳбат-баҳдан сунг университет талабалари ил-мий методология ҳақида чу-қур билимга эга эканликла-ри, улар пишқил имий кон-цепциялар асосида иш кура олишларига яна бир бор иш-ноч ҳосил қилдик. Шу каби масалалар қатори «ВЕВ-Топ-ДУ» ҳамкорлиги «Тетрия» халқро дастури, битим ҳа-қида университет раҳбарлари, профессорлар Зеллер хоним ҳамда жаноб Жоржели билан фикр алмашдик. Биз учун долзарб бўлган масалалар Брюсселлик ҳамкасбларимиз-ни ҳам ниҳоят қизиқтири-шига ишонч ҳосил қилдик.

тарихи, маданияти, ҳозирги ку-ни ҳақида уларнинг меҳмондуст хонадонига суз борди. Суз орасида жаноб Блан-кофф шундай деди: — Марказий Осиёда содир булаётган воқеаларни кузатиб, урганиб бораман. Айрим ҳуло-саларга келаман ҳам. Иқтисод ҳаётимизда, жамият тараққи-тида етакчи урин эгаллайди, шубҳасиз. Унинг ривож диқ-қат марказида бўлади. Лекин маданият, таълим-тарбия дав-латнинг қурқи, обриси бўлиб-гина қолмай, унинг истиқбо-лини таъминлайди. Ўзбекистон-да бунч чуқур тушуниб ақли-сиёсат юритилапти. Ҳа, барқар-орлик таълим билан боғлиқ. Шунинг учун миллий дастур-ни амалга ошириш давлат сиё-сати даражасида қутарилапти. Бундан менинг ҳамкасбларим ҳам мамнун. Zero, «Ўзбекистон-тинч бўлиши, тез ривож топи-шидан шу мамлакатнинг узи ёки Марказий Осиё минтақа-сигина эмас, биз — европалик-лар ҳам манфаатдормиз. Пла-нетамизнинг бирор нуқтасида халқро микёсда низо чиқса, те-зда тарқалиб кетиши, инсо-ниятга хавф солиши муқаррар бўлиб қолди. Шу боис таъкид-лайман, таълим тўғри бўлиши, ёшлар бўзиш эмас, яратиб, адолат уруғини селиш эмас, ҳамкорлик ҳақидаги фалсафий тушунчалар билан бўйиб бо-риши зарур. Сизнинг қиёқатиз-дан, менга етиб келган маълу-мотлардан қуриниб турибдики, таълим, соҳасида Ўзбекистон Республикаси олиб бораётган сиёсат одил ва оқидир. Бу-из тараққийт ҳам, барқарорлик ҳам йўқ. Бунга амал қилмаган жамиятнинг истиқболли ҳам бў-майди. Шунинг учун Брюссел-лик ҳамкасбларимиз миллий дастур заминида қадрлар тайёр-лаш учун олиб бораётган на-зарий, амалий, таъкилий, иқ-

тисодий ишларни қўлаб-қув-ватлашмоққа, деб айтарсиз. Иқ-тисодий муаммолар билан бир-га маънавиятга, таълимга жи-длий аҳамият берилаётганининг қадрига етиш керак. — Брюсселдаги ҳамкасбларим-из билан тил топишдик. Бит-тим тузиб бирга дастурлар ту-задиган, семинарлар утказди-ган, муттасил учрашиб туради-ган буддик, — дедим мен ҳам суҳбатимга. — Айтинчи, ВЕВ бизга нима бера оладию? Топ-ДУдан нима олиши мумкин? Ҳамкорлик деганда икки томон бир-бирини бойитиши, бири иккинчисидан озик олиб, узи ҳам нимадир бериши ҳама ту-тилади. Шаҳсан сизнинг узин-гиз биздан нимадорини урган-иш истардингиз? — Тиббий фанлар ҳамда улар билан боғлиқ бўлган таълим тизимига келганда, га-рбда анча ишлар қилинган, тажриба ортирилган. Техноло-гик имкониятлар ҳам кўпроқ. Бу соҳа замонавий техника би-лан таъминланган. Бу барчага аён, — деди профессор, — олий ўқув юртлари Италияда қадим-дан ишлаб келган. Кейин бош-қа қўшни мамлакатлар ҳам олий таълимни жорий қила бошлаганлар. Биргина Константинапол-нинг бу соҳадаги тажрибаси жу-да бой ва ранг-баранг бўлиб, ҳозирги кун учун ҳам ҳизмат қилиши мумкин. Гуманитар фанлар ва уларни ўқитиш бо-расида эса биз бир-биримизни

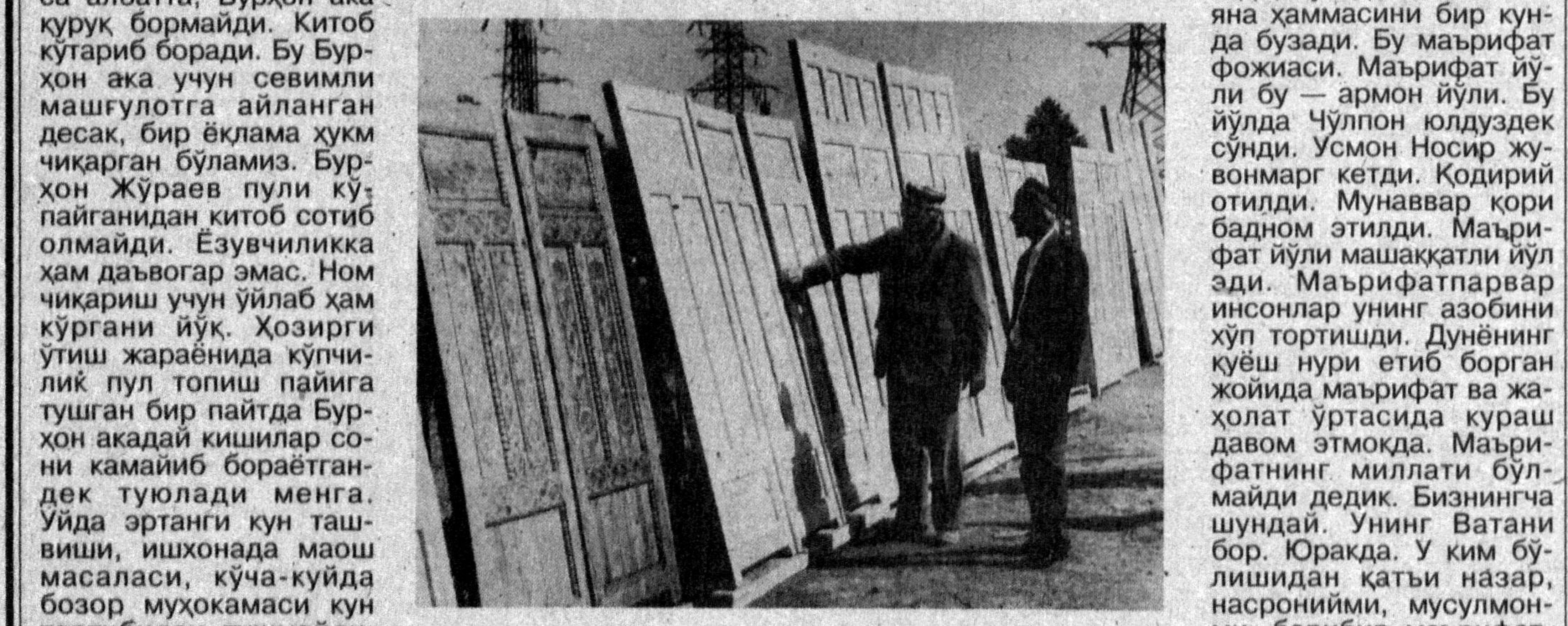
Бойтишимиз, бир-биримизга ўр-тақилишимиз мумкин. Айтайлик, шарқшунослик бобига Ўзбеки-стонда қилинаётган ишлардан жонж жамоатчилиги воқиф.

Кимдир умр бўйи мол-дунё йиғди. Яна кимдир яшагининг бош-қа йўлидан боради. Бур-хон ака эса китоб йиғиб келмоқда. Икки йил бу-рун Бурхон ака бир имо-рат қурди. Янги уйнинг бўёги қуримасдан бўй баробар китоб жавон ясади. Кейин янги уйин-г бир хонасини китоб билан тўлдирди. Бундан Бурхон аканинг кунгли таскин тоғнадай бўлди. Аммо эрталаб яна китоб бозорига қараб йўл ол-ди. Кечқурун Бурхон ака велосипедини етаклаб...

Маънавият қирралари
фатпарвар бўлмоқ зиёга интилишдир. Маърифат-парвар бўлмоқ озодликка ташналик билан интилиш-дир. Маърифатпарварлик ҳар қандай мақураддан юқори туради. Маърифат-парварлик табакаларга бў-лиммайди, маърифатпар-варлик тоталитар ҳукмлар-нинг измига юрмайди. Маърифатпарварлик ва-танин севмоқ ва Ватан учун жон фидо этмоқлик билан баробардир. Бу бо-

Болалик дўстим Исомиддин Жумаев бошқа иш-га ўтибди, деган хабар эшитиб, ҳаёлга толдим: «Қанақа ишга? Кўтарили-ши, пасайишим?» Чунки дўстимнинг иш ҳар сафар ўзгарар экан, уни ўз ҳара-кат майдонида ёхуд ўзи суйган дарё ўзанида эмас, қўпчиқа янгироқ доирада фаолият қўрсатишига, тў-рироғи, янги қўриқ очиши-га ўрганиб қолганимиз. Ки-зиғи шундаки, қўриқ ҳам-иша тез ва ҳосил ўзлаштири-лади, мўл ҳосил етиштири-лади, антиқа мевалар бе-ради. Кейин эса меваси-дан бошқалар баҳра топа-дилар.

МАЪРИФАТНИНГ
ЮРАГИ — ВАТАН

тикланиш гоёларини қабул қилдиларми? Саводсиз-ликни битириш учун бош-ланган оммавий ҳаракат-да қатнашганлар чинакам маърифатпарвар эдилар-ми? Бу кўҳна дунёнинг адолатпарвар инсонлари кўп бўлган. Ҳамза Ҳаким-зода ҳам маърифатпарвар шоир эди. У бизни илм олишга даъват этди. Тўғ-ри сўз бўлишга қарорди. Янги даврга муносив бў-лишга қарорди. Театрлар очди. Оқибат нима бўлди? Уни шоиримиз ибораси билан айтганда, «ўз тили-да сўйлаб юрганлар» ўл-дирдилар. Бугун Ҳамзанин-г инқилобий мавзудаги шеърлари сохта тарғибот каби англанди. Аммо ун-инг ижоди яхлит олганда маърифатга йўғрилгани билан ажралиб туради. Ҳеч нарса бизга Ҳамза-ни чин маърифатпарвар деб аташга монё бўлол-майди. Дарҳақиқат маъри-

СУЗУВЧИГА
ДАРЁ КЕРАКМИ?
(Бадиа)

олим, Файзулла Ҳўжаев, Фит-ратлар билан таниш, мулоқот-да бўлиб қарамлик сиёсати-ни қоралаб, миллий истиқло-лнинг ёқлаган, шу йўлда иш-лаган бўлиб келган. Кўп миллиятпарварлар ка-дони ҳуқуқат томонидан қа-малиб, отилиб кетган. Исо-миддин она қорнида қолган. Онасини ҳам кўз очиришма-ган... Менинг отам ўша пайтлар жамоа ҳўжалигида бош ҳи-собчилик қилган. Катта бобом ва амаккалари узоқ ерларга «қулоқ» таризда бадарга этил-ган. Кўплари ҳар хил касал-ликларга қалинб ҳаётдан кўз шугулланаркан. Исомиддин эса бу соҳада уммондаги нахангдай эркин сузди. Иши шундаки: етуқ муал-лим-догла, моҳир бошқа-рувчи, қўлаверса, санъат-кор ва шоир, бурро суҳан-дон, яхши суҳбатдош, юрт-нинг чинакам фидойиси, камсуқум дўст... Яхши иш бериб турган кишини ўрнидан қўзатиш... яна янги «қўриқ» очилма-ди? Олтими ёшида янги вазифини қандай қабул қи-ларкин қандай урдилар-кин? Шу ўйлар билан Исо-миддиннинг болалик чоғла-рини эсладим. Зарафшоннинг йирик тармоғи — сўлим Султоно-бод рўдининг икки соҳили-да иккимиз яшардик: ўн-соҳилидан икки юз одимча беридаги ҳовлида мен, чап соҳилидан тўрт юз кадам-ча наридаги гўшда Исо-миддин — ўзимизга белги-ли ишоралар билан гапла-шардик. Учрашув еримиз — Султонободнинг катта қи-риғи, мусобақамиз айкириб, тўққинчилаб оқами сув. Қўп-риқдан қалла ташлаб сув ос-тидан ким олисга бориш пойғасини ўтказардик. Бу бо-рада ҳеч ким Исомиддинга тенгласа олмади. Уни ҳайқи-риб, қўйқириб, шиддат билан сузари.

ғаси» китобини олдик-да, про-фессор Голди Бланкофф хони-га мурожаат этдик. — Чингиз Туракуловични ҳурмат қилишингизни, ардоқ-лапингизни биламан. Утган йи-ли Брюсселдаги ўйларига бир-га борганимизга қанчалик ҳур-санд бўлганингизни қурганман. Биз ҳам унинг қадрига эгамиз. Ўзбекистонда Ч.Айтматовни ёш-у қари билди, севди, Шах-сий кутубхонагизда ёзувчи асарларининг Европа тиллари-даги нашрлари бир-бирдан гу-зал. Уларни қайта-қайта ўқи-шингизни биламан. Айтган-чи, талабаларингизга ёзувчининг узиға хос ижодхонаси ҳақида маълумот беришингизда нима-ларга уруғ берасиз? — Менда таълим оладиган талабалар Ч.Айтматовнинг асар-ларини чуқур ўрганиш бўли-шини билдирди, — деди Гол-ди хоним, — Бугун универси-тет билади бунч. Айтматовни билмай туриб менинг маъруза-га қелишга ботинишмайди. Им-тиҳон тоширишга ҳам. Мен бу санъаткор универсал ху-сусиятга эга эканлигини илмий очерқларимда очиб беришга ҳа-ракат қилганиман. Машгулот-ларда Айтматов асарлари нима-унчун бизни ҳаёжонга солиди, — шу ҳақида фикрлаб қуринг, жаваб изланг, дегим келди. Тўғри-да, ўйлаб қуринг: мен Америкада туғилганман, ҳозир эса Брюсселда яшайман. Чин-гиз Айтматов Шекерда туғил-ган, ҳозир Бельгияда диплома-тичи иши билан бади. — «Жамила»дан «Қиёмат» ва «Кассандра тамғаси» гача йўл... Сизни ажаблантирмайди-ми? Ёзувчи фаолиятидаги бун-дай эволюцияни қабул эта ола-симиз? — Бундай эволюцияни қа-бул этаман. Тўшунаман ҳам. «Кассандра тамғаси» кўп тил-ларга таржима қилинди. Лекин

Мустақиллик тарғиботчилари

топширди. Лекин ўзини тала-тилбар рўйхатидан тополмади. Бундай зарбалардан Исомид-дин доводбар қолмади. Икки-уч кун ўтириб, ниҳоят Бухоро Педагогика институти ректорининг қабулига кирди. Эркин тингловчи бўлиб ўқи-шга муяссар бўлади. Уқишда пуч-пучга, сарак-саракка аж-ралади Исомиддин Жумаев талабалар орасида яқрираб кўзга ташланади. Институт фаҳрига айланади. ...Исомиддинга тунда кўнғироқ қилдим. Ҳол-аҳвол сурашдик, 60 га тўлиши би-лан муборакбод этдим. Кейин гиломуз сурадим: — Лавозим ўзғарибди, деб эшитдик. Ростми? — Рост, дўстим, рост. Ҳо-зиргина Пешкудан келдим. — Пешкудан? Тинчлик-ми? — Маҳалла жаамгалари-га эътибор катта бўляпти, оғайни. Бу биз учун янги миллий иш майдони. Шун-нақа... Дафъатан ҳеч нима дегўлай жим қолдим. Исо-миддин ва маҳалла жаамга-раси... Ахир маҳаллалару жаамгармаларга бежизга катта эътибор қаратилма-пти-ку. Янгибарин, келажак-гимизнинг иш юритувчилари бошқарувчилари даст-лаб маҳаллада тоблан-майдиларми, адолату ҳа-ллолик қозонида қайна-майдиларми? Шу мағнода Исомиддин бобида янглиш-маганлар. Фикримни тас-диқлагандай сиздан унинг овози эшитилди. — Ўйлаб кўрсам мен боб иш экан. Бу ҳам ўша ўзи-ми севган маърифату, маънавият-да. Яхши арти-стага катта кичик ролнинг аҳа-мияти йўқ, дўстим. Мен Исомиддинга, унинг тажрибасига, ёниб-қуйиб ишлаганига ва виллоят маҳал-лаларида ҳам ёркин янгли-ликлар қилишига, маҳалла-ларни истиқлол саҳнасига айлантиришига ишонаман. Шундай одамлар билан маҳаллаларимизда янги дунё барпо бўлажак, уларда ян-ги ўфқлар очилажак. Муҳаммад САЛОМ

ДЎСТЛИКНИНГ АРМОНЛИ МАНЗУМАСИ

Ўзбек китобхони Собит Муқонов ҳақида қозоқ биродаридан кам маълумот бўлса керак. Адбиётнинг «Ҳаёт мактаби», «Бутақуз», «Чўлоқ полвон», «Чўпон бола» каби китоблари ва «Танланган асарлари» ўзбек тилида чоп этилган. Собит Муқонов ўзбекистон аллома шоири Фахриддин билан қаддон дўст бўлишгани ҳақидаги кўп жозибали ҳикоятлар маълум.

Б. ПИРНАФАСОВ

Кеч тушди дегунча кўп қаватли бино ҳовлисида панжарага суяниб, қатор тизилиб турган ўсимликларга кўзим тушади. Уларнинг биридан сўрайман: — Ҳа, ўғлим, нима ҳаракат? — Бекорчилик. — Ойинг қарда? — Ишдалар.

Биламан, бу бола тўққизинчи синфни тугатиб, на ўқишни давом эттирди, на бир хунарнинг этагини тутди. Онаси касалхонада ҳамшира. Тунги навбатчиликдан келиб, кундузги ошхонада фаррошлик қилади. Ундан орта, хонадон-ма-хонадон юриб, у-бу нарса сотади. Ота йўқ, Бекорчи ўғил ўзини қаёққа уришини билмай кўчага чиқиб шимининг чўнтагига икки қўлини суқиб, папиросни буриқситиб ўтиради.

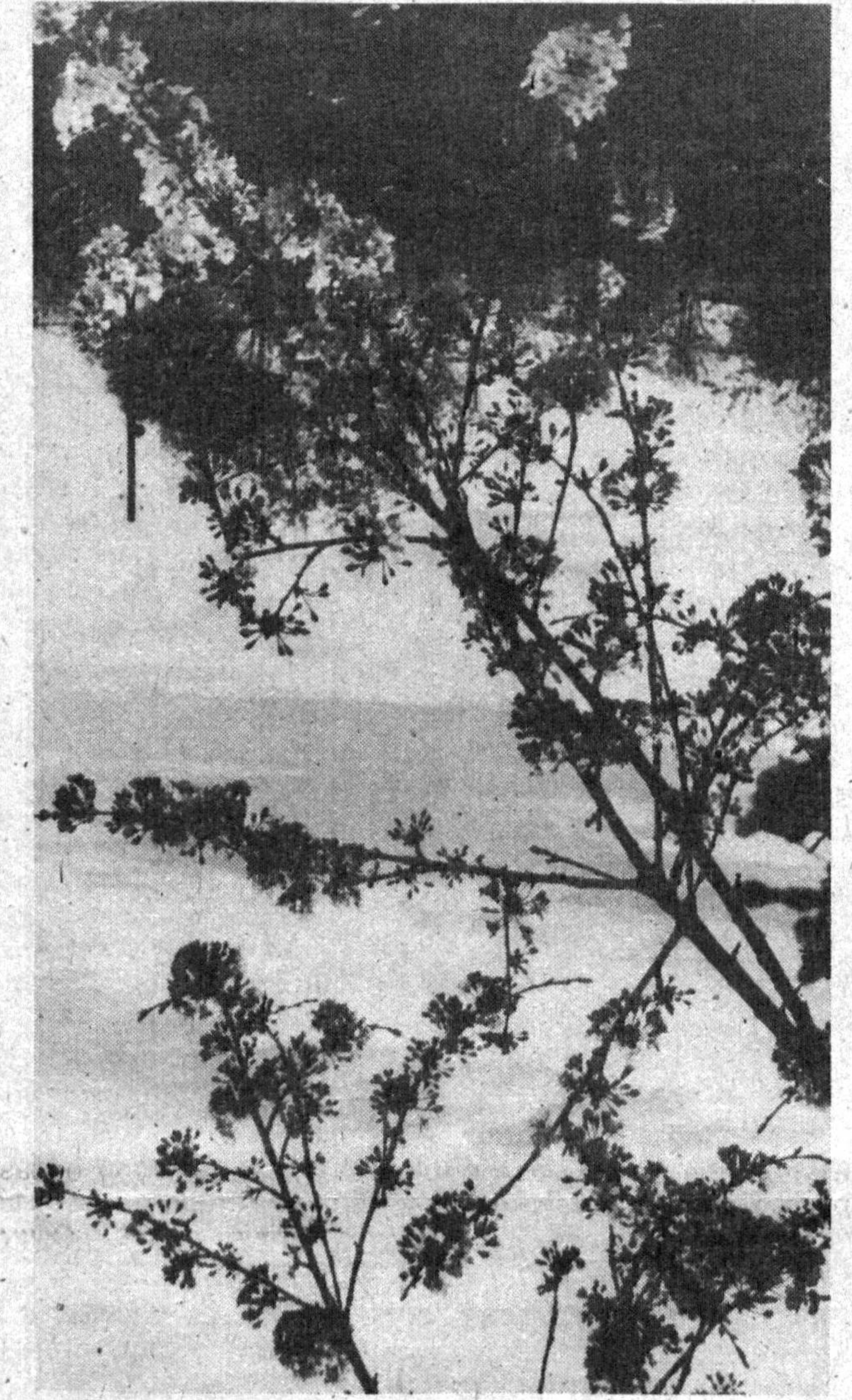
ҚАДР ҒАМИНИ ҚАЧОН ЕЙМИЗ ёхуд билимсизлик балоси

Зерикишдандир. УҒИЛИ, ҚИЗМИ — У ОТА-ОНАСИНИНГ ҲАЁТИ ДАВОМЧИСИ ЭКАН, ҲАР ЖИХАТДАН, АҚЛАН ВА МАЪНАН ОТА-ОНАСИДАН, ЯЪНИ ҲАЁТДА АВВАЛГИ АВЛОДДАН ҲАЁТ КЕТИШИ КЕРАК. АҚС ҚОЛДА ЖАМИЯТДА ТАРАҚҚИЁТ ВА ЮКСАЛИШ БЎЛМАЙДИ. БУ ҚОНУНИЯТ.

бунинг учун ўқимок керак, жуда кўп нарсани билмоқ керак-да! Ёшлар ўртасида булганмида уларни кўп кузатаман. Сўхбатларига қулоқ соламан. Сўхбатларига қулоқ соламан. Сўхбатларига қулоқ соламан.

Яна бир тоифа орасида эса: «Манави ўқитувчи, врач, олим, зиёли бўлиб нима орттирди, шу пайтгача битта кўйлаги иккита бўлмайди», дегувчилар бор. Бир тўйда туппа-тузук хотин: «Болангиз ўқиб шаҳар олиб берармиди, ошхонага ишга беринг, жу-вида суяги қотган авлод-чи? Энди у лотин алифбосини қачон ўзлаштиради? Биз лотин алифбосини рус ёзувини ўргангандек ёки уч-тўрт йил аввал русларга ўзбек тилини ўргатганимиздек фаол ўрнаштиришимизми? Баъзилар: «Инглиз тилини мактабда ўргатишган, ҳарфлари шунга ўхшайдими, ўрганиб кетармиз», деб лотин алифбосини ўрганишга лоқайд қараяптилар.

Шарқнинг буюк мутафаккир шоирларидан бўлмиш Мирзо Абдулқодир Бедил (1644—1721)нинг чуқур фалсафий асарлари нафақат яшаб, ижод этган Ҳиндистонда, балки Мовароуннаҳрда ҳам кенг тарқалди ва катта шўҳрат қозонди. Асарларидаги сермаънолилик ва фикрлар қуюқлиги учун ҳақли равишда «Абумалойи», яъни «Маънолар отаси» лақабига сазовор бўлган Бедил асарлари Кўкон адабий муҳитида ижод қилган шоир ҳамда олимларга катта ижобий таъсир кўрсатди.

Муқимий Фурқат, Завқий сингари шоирларга замондош бўлган Маҳмуд Ҳаким Яйфони (1850—1930) ҳам Бедил асарларини алоҳида муҳаббат билан ўқиб, унинг ноёб фикрлар уммонидан баҳраманд бўлган. Бу баҳрамандлик «Девони Ҳакимий»даги кўпгина шеърларда мана-ман деб турди. Маҳмуд Ҳаким ўзининг бир қанча шеърларида Бедилдан илҳомланганини фахрли равишда тилга олади. Масалан, қуйидаги байтга эътибор беринг:

маънодор бўлмаганлигидан афсусланади: Қаёнда бўлса байти бул Ҳакимий, Сўзи Бедил эмас, кам бўлди пайдо.

Илтifoти обрўйинг чун билдирур лутфи нигоҳ, Бул камон ранги гурури рағвани болон эрур.

Ҳаёлиниг дилим чун бир қафасдур, Фикр муғрини ашким доласидур.

Юқорида келтирилган парчаларда вази бир, радиф бир, қофия бир, лекин маъноларига фарқ мавжуд.

Зи барқи ин таҳайюр об шуд онан дилҳо, Ки раҳ то маҳмилу Лайлиет берун ноизи маҳмилҳо.

Канори офият кам (будки дар баҳри талаб, Бедил, Шикаст аз мавжи мо гил қард-у берун рехт соҳилҳо.

«Ўзинга урки отан, то ганиматдур бу маҳфиллар».

ВАТАН, АЁЛ, ОСМОН — СИЗНИ СЕВАМАН

(Боши биринчи бетда)

Унинг она-ерга бўлган меҳри агар у деҳқон бўлса, жаннатмонанд бўлса, жоннатмонанд бўлсакига кираркан, агар у шоир бўлса, тупроқни кўзига тўтиб айлаб шеърлар битаркан.

Агар у расом бўлса... Манзарачи расом Абдували Мўминов сингари ҳар босган қадамида беихтиёр ҳар қандай бағримо одамни ҳам ҳаяжон дарёсига фарқ этадиган гўзал рангтаввир асарлар яратаркан.

«Олтин мерос» халқаро хайрия жамғармаси кўргазмалар залида айланаркансиз, ўзингизни гўё шаҳарнинг қўқуртасида эмас, гоҳ юртимизнинг гўзал гўшаси Ургутда, гоҳ Бурчмулла, гоҳ Хумсон, гоҳ чорбоғда юргандай ҳис қиласиз. Манзара жанрининг моҳир устаси Абдували Мўминов ўзбек тасвирий санъатига етмишинчи йилларда кириб келди.

Расом дастлаб Бенков бадий, билим юртини, сўнг олий педагогика мактабининг бадий графика бўлимининг Рўзи Чориев бошқарган курсда билим кўрибгина қолмай, балки ички бир ҳайрат туйғуси билан идрок этади. Асарларга боқар экансиз, манзара яхлитлиги гўё тасвир ишлангандай эмас, аксинча манзара йиғилиб, ритмик шаклланиб, мато сатҳига ўзи киргандай таассурот қолдиради. Бу расом асарларида рангтаввирнинг композиция йиғилмиги, қаламчиғи кучлилиги, ранг ҳис қилиш қобилияти ҳамда нур ва соялар нисбатини ниҳоятда нозик ва теран илғаш билан ажралиб туради. Расом тасвирий томошабин нигоҳига энг яқин қисмини тасаввирни кўриб, тезлик билан ишлаб

тижасида миллий либослар, миллий тақинчоқлар тасвири билан бир қаторда осмон ўпар тоғлар ба-

оладилар; манзара кўлами олисларга сайин ранглар майинлаша боради. Ва ниҳоят қилқаламнинг нозик

мошабинни кўрмадим. Шу асарингизда қандайдир сир яширингандай. Яратилиш жараёнини сўзлаб

қандай фарқладим, ҳамон англаб етолмайман. Эртаси кун ёруғга солиб қарасам гўзал тасвир бўлибди...

Ҳа, Ватанимиз тупроғи муқаддас. Бу ўлканинг таърифини не-не шоирлар достон қилиб, ҳали тугал таърифлаб бўлгани йўқ. Абдували Мўминов ана шу достонларни рангларда давом эттираётган қалби ёруғ, пок ва ҳокисор инсон. Албатта, кўнгли нури ранглар ва матога кўчмай қолмаган. Мусаввир Абдували Мўминовнинг бу дилтортар гўзал асарлари бугунги кунда Ўзбекистон Давлат тасвирий санъат музейида, кўпгина этнографик тасвирлари тарих музейида, кўплай чет мамлакатлар ҳусусий ва давлат галереяларида сақланмоқда. Шунингдек, Америка, Германия, Туркия ва Корея мамлакатларининг галереялари ўзбек мусаввир Абдували Мўминов асарларини катта иштиёқ билан харид қилмоқда.

Ҳа, ватанимиз, мустақилликка эришганидан буюн халқимизнинг истеъодли фарзандлари яратётган бадий асарлар билан бутун Шарқ ва Оврупо ҳайрат ва қизиқиш билан танишмоқда.

«Олтин мерос» жамғармаси кўргазма залидаги асарлардан катта таассурот олиб туркилик ишбилармон санъатсевар жаноб Сулаймон Мардон ўгли мусаввирни ўз юртида кўргазма очишга таклиф қилди. Биз Абдували Мўминовнинг гўзал асарлари Ватанимиз шон-шухратини янада оширишга тилақдошимиз.

Гулнора РАҲМОН

Суратларда: расом Абдували Мўминов асарларидан

ридаги гўзал ва сокин ҳаёт акс этган рангтаввир матолар яратилди. Абдували Мўминов ўзи ишламоқчи бўлган тасвирий фақат кўзи билан кўрибгина қолмай, балки ички бир ҳайрат туйғуси билан идрок этади. Асарларга боқар экансиз, манзара яхлитлиги гўё тасвир ишлангандай эмас, аксинча манзара йиғилиб, ритмик шаклланиб, мато сатҳига ўзи киргандай таассурот қолдиради. Бу расом асарларида рангтаввирнинг композиция йиғилмиги, қаламчиғи кучлилиги, ранг ҳис қилиш қобилияти ҳамда нур ва соялар нисбатини ниҳоятда нозик ва теран илғаш билан ажралиб туради. Расом тасвирий томошабин нигоҳига энг яқин қисмини тасаввирни кўриб, тезлик билан ишлаб

излари тоғлар чўққилари ортига тумандек энгил сингиб кетади. Натийжада асарда шундай бир жозиба пайдо бўладики, пуфласангиз, майсалар тебрангудай, тошларнинг кескир қирралари бармоқ теккизангиз бутотдай, дарахтларнинг барглари шитирлаётгандай туюлади. «Мовий кўл», «Шамолли кўл», «Ойдин кеча», «Хисорак шаршараси», «Филон қишлоғи», «Искандар кўли», «Сўқоқда қуз», «Зангори кўл», «Ургут тоғлари» каби тасвирларни диққат билан кўздан кечириб эканман, беихтиёр мусаввирини саволга тутаман:

— Абдували ака, мана, кўргазма неча кундан буюн давом этаётган бўлса ҳам, айниқса «Ойдин кўл» номли манзарангиз қаршиида узоқ туриб қолмаган то-

берсангиз, — деб сўрадим мусаввирдан.

— Бу кўлни Чорвоқда ишлаганман, — деб жавоб берди иждоқор, — Сафаримиз охирида қолган кунлар. Бўёқ кутимни кўтариб узоқ кездим. Фақат кечга яқин, қайтаётиб илғари ҳам бир ишлаган кўл бўйига келдим. Манзара кўзимга бошқача туюлди. Жуда тасвирига келди. Бирок кўнглимнинг бир четиде кеч бўлиб қолди, улгурамани йўқми, деган ҳаёттир кечди.

Аммо турган жойимдан кетолмадим ҳам. Бир галати ҳайрат бутун борлигимни чулғаб олди. Қачон матога қилқалам урганганини, қачон ишлаб бўлганини билмайман. Фақат йиғиштираётганимда қорни тўшаган эди. Ҳатто гира-ширада рангларни

Жаҳон адабиёти дарчаси

си қуриган кампирнинг ўпчиларидан гўдак ўзини ҳар ёнга уриб, бутун ҳовлини чинқирок йиғиши билан тўлдириб юборди.

Шунда кампир ўзининг зоҳидона кун кечириб келётган хилват гўшасига йўналаркан: «Шартигимиз кетиб, партимиз қолган биз бувиларнинг ҳатто беғубор, мурғак гўдакларга да ёқадиган давримиз ўтиб кетди; биз эркилатиб суймоқчи бўлган ҳамма болажонларни ҳам совуқ, кўрсиз туркимиз билан дахшатга соламиз», — деб ўзига ўзи пиқирлаганча, уни сиз йиғлаб бошлади.

ДАРВИШ
— Ҳаммадан ҳам кимни яхши кўрасан, эй тилим одам: отангини, онангини ёки ака-укаларингини?
— Менинг на отам, на онам, на ака-укаларим борки, уларни яхши кўрасан.

— Балки ёру дўстларингни яхши кўрасан?
— Сиз маъносини мен умуман билмайдиган сўзлар ҳақида сўраётибсиз.
— Эҳтимол сен Ватанингни севарсан?
— Ватан қайси жуғрофий кенгликда жойлашганлиги менга қоронғу.
— Гузалликни-чи?
— Мен уни илоҳий ва жовидон шамойилда севишни истар эдим.

— Булмас, ҳаммасидан ҳам олтинни яхши кўрасан?
— Сиз худони нечоғлик тал олмас экансиз, мен ҳам олтинни шунчалик ёмон кўраман.
— Ҳи, унда ўзи нимани яхши кўрасан, эй фавқуллода жаҳонгашта?
— Меними?.. Мен... булутларни, ху анави учар булутларни... ху янаи учар булутларни... Қаранг, ҳов ана... Ҳўп ажойиб булутлар-а!..
Илҳом ҲАФИЗОВ таржимаси

Машҳур олим Боровков домланинг Татяна исмли биттаю-битта ажойиб-ғаройиб қизлари бор эди. У қисқагина умрида анча-мунча илмий ва бадий мерос қолдирган, «Древнетюркский словарь» (М.-Л., 1970), Алишер Навоийнинг рус тилида нашр қилинган ўн жилдли асарларини кўлга олган кишилар Татяна Боровкова нақадар истеъодли олима ва таржимон бўлганини дарров пайқаб оладилар. У бинойидек шоира ҳам эди. Арабшунос ўлароқ Яман мамлакатига бир неча йиллар таржимонлик қилган. Арабчанигина эмас, инглизчани ҳам она тилидай яхши биларди.

Татяна 1965 йилнинг жазирама ойларида Ўзбекистон Фанлар академияси тил ва адабиёт институтининг йўлланмаси билан Фарғона водийсининг туманлари, қишлоқларида илмий экспедицияда бўлган, қишлоқма-қишлоқ юриб, ўзбек шеваларига хос сўзларни, халқ оғзаки ижодиға мансуб асарларни, ёзгаларини замона зайли билан нашр қилдира олмай болалари ёки набиралари кўлида қолдириб, бу дунёдан ўтиб кетган шоирлар асарларини тўплаган эди. Ҳозир Ўзбекистон Фанлар академияси кўлэмалар институтининг фондига сақланаётган наманганлик Хилватий шеърларининг икки жилдини ҳам Татяна ўша экспедицияда топган эди.

Авалло отасининг ҳурмати, қолавёрса, Ленинграддайд жойдан келган олимани эъзозлаб унинг ёнида юрадиган одам тайинлашган. Татянага унинг сафари чоғида Педагогика институтининг ўқитувчиси Турғунбой исмли киши ҳамроҳлик қилади. Шу қизнинг жавобгарлиги сизда, қаерга бораман деса, кузатиб босасиз: ким билан суҳбатлашаман деса, суҳбатни ташкил қиласиз; сафар форсати тугагач, шу ерга олиб келиб, топширасиз, дейишди унга. Бошиға соябонли шапқачини кўндириб қийган, қалта юбқасининг ёнбошиға қинли катта пичоқ осиб олган, оёғига макасин илган сап-сарик сочили, юрши-турши ўғил боланикига ўхшаш, пардос нималигини билмаган, кўзлари ақлдан чарақлаб турадиган 24-25 ёшли, айгинадан қайтмас Татяна олиб юриш ҳазилкаш дўстлари кўп андижонлик Турғунбой учун баъзи бир ноқулайликлар тўғдиргандир, албатта.

Шундай қилиб денг, ўша сафарда Балқиқини кезиб юришган экан, кўчага узун ҳодаға тўшалган яқандозда бошларини қуйи солиб, сукат сақлаб ўтирган одамларга дўч келишибди. Турғунбой орқага тисарилиб, бу ерда дафн маросими бўлаётгани, бошқа кўчадан ўтиш лозимлигини айтибди.

У узоқ ўтган кунлар

Шунда Татяна кириб фотиҳа ўқиб кетамиз деб туриб олибди. Бечора Турғунбойнинг тили танглайига ёпишиб, унинг орқасидан эргаштидан бошқа иложи қолмабди. Утирганлар уларга ажабланиб-ажабланиб қараб қўйишибди. Татяна тўғри дарвоза олдиға бориб, қоқ ерга чордона қуриб ўтирибди-да, «Ёсин» сурасини шундай қироат билан ўқибдики, ҳамма ҳайратланиб жимиб қолибди. Тиловат охирида арабчалаб «фоний дунёдан боқий дунёға сафар қилаётган шу хонадондағи марҳум руҳиға бахшида қилдим», — деб фотиҳа қўл очибди. Утирганларнинг ҳаммалари у билан баробар юзларига фотиҳа тортишибди. Бу ажиб икки ҳамроҳ йўлиға қайтар экан, таъзияға йиғилганларнинг ҳаммаси гурр этиб уринларидан туришибди. Турғунбой ҳам энгил нафас олиб, юзидиға терни артди. Уша воқеадан кейин тортинмай Татянани қишлоқма-қишлоқ олиб юрибди ва уни отиниби деб таништира бошлабди.

Бу воқеани 31 йилдан кейин Норин районидан Тошкентга малака оширишга келган ўқитувчи Абдурасулдан ашитган эдим.

ПЎПИСА

1959 йилнинг боши. Ҳозир таникли шарқшунос бўлиб етишган қариндошим Исматилла Абдуллаев Ленинград Давлат университетининг шарқшунослик факультетига, мен эса Фанлар академиясининг тилшунослик институти аспирантурасида тахсил олардик.

Шимолға борганимдан кейин 17 кун кўёш юзини мутлақо кўрмадим. Совуқ ҳам 25 даражадан ўтган, одамни қалтиратиб юборди. Кийимим ҳам юпунгина бўлиб, зотилжамға чалиндим. Ётиб даволанишга тўғри келди. Шимол шаҳрида Боровков домланинг оилаларидан бошқа ҳеч кимни билмас эдим. Касалхонаға ётаётганимни айтиб қўйиб, Исматилла акамларнинг ётоқларини ахтариб бордим (исогим 39 даража). Борсам, ўзлари йўқлар, хоналарида бир мовий кўз, малласоч малак ўтирибди. Орандан бирор ҳафта ўтиб акамлар мени йўқлаб касалхонаға бордилар. Карантин бўлгани сабабли ичкариға кириштирмабди, мен юриб чика олмас эдим, хат ёзиб қикардим. Унда миннатдорликдан ташқари ҳалиги мовий кўз малакани ҳам эслатдим, келиноиймларға (улар ҳам менинг қариндошим) ёзиб юбораман деб пўписа қилдим. Жавобини ўша заҳоти олдим. Унда: «васиятларингизни бир умр эсда тутаман», деб ёзилган эди. Уша хат менда 40 йилдир сақланади.

Соракан ОТАМИРЗАЕВА

Охири. Боши ўтган сонларда

Тоши билан овлаш усули ҳам бор. Тоши қувиб тулкиға етолса, ҳай-ҳай. Етолмаса, яъни ҳайвон инига кириб кетишга улғирса, овчини доғда қолдиради. Чунки, тоши тулки инига қиролмайди, катта, улжа қўлдан кетади. Бундай пайтда яна ўша такса ёки фокстер-рер иш беради. Тоши қуён овида бебаҳодир.

Тулки ўзумхўр ҳайвон. Кеч қузда ишқомини у ёки бу бошида пис-тирмада ўтириб овлаш ҳам кўпинча омад келтиради. Ўрганган кунгил ўртаса қуймас деганларидек, тулкилар вақти-вақти билан ўзумзорға кириб турадилар.

Байроқча ёрдамда овлаш усули ҳам қизиқарлидир. Бунда кўпчилик овчи қатнашади. Катта майдондаги чақалакзор, тўқай ичида тулки борлиги аниқланган (қордаги изларға қараб), қапон илга тизиб ғалтакча уралган, эни — 10, бўйи — 15 сантиметрли қизил байроқчалар билан гир айлантери ураб олинади. Байроқчаларнинг оралиғи 70-80 см.дан ошмайди. Қапон ип таранг тортилган бўлади, салқиб турмайди. Байроқчалар ердан атиги уч-тўрт энлик юқорида осилиб туради. Мерганлар номерларға қуйилган, фокстерер кўмакка қақирлади — чақалакча қуйиб юборилади. Тажрибали исковчи дарҳол ис олиб, йирткич изидан қолиб кетади. Тулки қизил рангдан жуда кўрқади. Бўри ҳам. Модомики, ортидан ит қувиб келаятган экан, тулки ўзини ён томонға

ТУЛКИ ОВИ

ташлайди. Номерда турган овчиларнинг қай бириға яқинлаша, ўша отади. Башарти, ит бўлмас-чи? Бу ҳолда, овға раҳбарлик қилувчи боқмон ёниға битта шерик олиб, баралла гап-

нг маҳсус қўлқопи бўлгани маъқул. Тулки тирик бўлса, ажратиб олаётганда тишлаши табиийдир. Буриларда бўлгани каби тулкиларда ҳам қанибалезм мавжуд. Ярадор тулки-

билан ярим автомат милтиқлар қўл келади. Гилзалар ползетилген бўлгани дуруст, ўзига намни юқтирмайди. Демак, пистон чақилмай қолмайди. Биз тулки овининг асосий турларини таърифладиқ. Бу овнинг бошқа турлари ҳам таллайгина. Сирасини айтганда, овчи эоти — яхши мерган, тажрибали изотопар, ихтироши ва талбиркор ҳамдирлар. Улар нима-ларни ўйлаб топмайдилар дейсиз. Овчилар ҳар нарсаға омил ва қодир кишилардир. Улар чидамли, бардошдими, унча-мунча қийинчиликларни писанд қилмай осонликча енга оладиган, асо-ратта тушган дўстиға, умуман инсонға кумак қўлини чўзадиган соғлом ва хо-

кисор бандалардир. Мухтарам ўқувчи! Мураккаб тулки овининг анчагина усуллари билан танишингиз. Бахтингизни синаб қуриг. Омад сизга ёр бўлсин!

Мавлон ИКРОМ

оқ тулкилар ҳамма қилиб ўлдириб еишади. Тулкилар феврал ойида илиқади. Март ойининг биринчи ўн кунлиғида қўшилишади. Хомилани 49 кундан 58 кунгача кўтариб юради. Кўпи билан ўн учтагача, ўртача тўрт-олтита бола туғади. Асосан гурда — қавакда, кам ҳолларда тўқайда, қалинда туғади. Тулкичаларнинг кўзи икки ҳафтадан кейин очилади. Инидан ўч ҳафтадан кейин ташқарига чиқа бошлади. Онаси болаларини бир ярим ойгача эмизади. Тулкичаларни эри-хотин баравар тарбиялашади. Тулкичалар кузға бориб мустақил яшай бошлайдилар. Озуқа мўл бўлса, ноябр-декабр ойлариғача ини атрофида яшайдилар. Акс ҳолда, овқат излаб узоқларға кетадилар ва ана шу паллада ёш тулкичаларнинг ўзлари ҳам қучли ҳайвонлар панжасида қурбон бўладилар. Тулки етти-саккиз ёшгача яшайди. Тулки овига бешотар

КОҚ ТУНДА

Тамом! Хайрият ёлғизман! Онда-сонда қайлар-дандир кеч қайтаётган, толиққан извошларнинг тақир-туқурини ҳисобига олманганда, атроф сув қўйгандек жим-жит. Роҳатлиб ором олиш на-сиб қилмаса-да, зора бир неча соат соқинликка муяссар бўлсам қанийди. Ҳаммасидан қутулдим! Сўллоҳ башаралар йўқолди кўздан, энди нуқул ўзим-ўзимдан уқубат чекайман.

Барчаси барҳам топди! Ним ёруғлик чулған хонамға кетишим мумкин сингиб. Авваламбор қалитни икки бор айлантериб эшикни қулфлайман, гўё мени ташқил оламдан ихоталаб турган гов янаям маҳкамлашиб, ёлғизлигимға ҳеч ким раҳна сола олмайди-гандек.

Бу кўрқинчи шаҳарда яшамок даҳшат! Пировад топган кунни ўзимча «хомчўт» қиламан: бир қанча ёзувчилар билан учрашдим, улардан бири Урусияни орол деб ўйлади чоғи, у ёққа қуруқлик орқали борса бўладики, деб сўради; Бир журнал муҳаррири билан узоқ астойдил тортишдим — у

«МТ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР:

Хурматли тахририятға. Сизға маълум қиламизки, Асакадаги автобус-такси саройи ҳиссдорлик жамиятида «Миллий тикланиш» газетасининг 17 март сонидида «Қулайлик кимға ёқмайди?» мақоласи автосаройи муҳандис-техник ходимлари, шохбөкват ишчи-хизматчилари ва автобус-такси ҳайдовчилари иштирокчида атрофлича муҳокама қилинди.

Мақола йиғилганларға ўқиб эшиттирилди ва унда келтирилган баъзи камчиликлар автосаройида ҳам мавжудлиғи айтириб этилди, бу камчиликларни бартараф этиш учун тадбирий чоралар ишлаб чиқилди. Бу чоралар амалий ишмизда қўлланилмоқда.

В. ИСОҚЖОНОВ, Асака автобус-такси саройи ҳиссдорлик жамияти бошқаруви раиси

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: **Иброҳим ҒАФУРОВ**

Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г-041.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Саҳифаловчи: Сарвар ФАЙЗУЛЛАЕВ
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.

Манзилмиз: Тошкент-83, Матбуотчилар кўчаси — 32.
Телефон 133-50-18.
«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмақонаси. Манзил: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй
Навбатчи — Холли НОРБОВЕВ